

הדרך היומי בבלי: מסכת בבא בתרא דף ק"ט
הדרך היומי בהלכה: סימן ר"ט אמצע סעיף ד' 'ואין זה' עד סעיף ח'
המוסר היומי: שם עולם פרק י"ג 'ויש עוד מן האנשים' עד 'גם כאשר נתבונן'

לוח
לימוד
יומי

האם מי שנסע במנהרה מתחת לים, או שנסע במטוס רק מעל יבשה, צריך לברך הגומל?

דרכים, ראה מה שכתב (שם תשובה מב), ולפיכך רק במטוס נוסעים ששייכים בו ליסטים מברכים עליו, אך לא על טיסה פרטי שמכיר את הנוסעים האחרים שעמו.

וטיסה ממקום למקום באותה יבשה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שלפי הטעמים הנ"ל אין חילוק אם נסע ממקום למקום מעבר לים או שנסע מעל מקום יבשה ובכולם צריך לברך. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (שם). מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (תורת הדרך עמ' סז, אשרי האיש שם) שאם המטוס אינו עובר מעל הים אין מברכים אף אם נוסע למדינה אחרת. ואף הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו שם) הורה שלא לברך על טיסה ממקום למקום במדינה אחת [שמסתבר שרק העובר מעל הים ומדבר מברך].

ובטעם החילוק בין נסיעה במטוס לבין נסיעה במכונית, ביאר בשו"ת אגרות משה (שם) שבנסיעה במכונית אף שמצויות תאונות דרכים, מ"מ הנסיעה עצמה אינה מצב של סכנה, ואינה כהפלגה או טיסה שאינם ביבשה, ומחמת זה עצמו הנמצא בהם שרוי במצב ששייך בו סכנה. ובזה ביאר מה שמברכים בזמנינו על הפלגה באניה [וכן על טיסה] למרות שכמעט ולא קורה שמסתכנים, והיינו, שעצם ההימצאות במקום שאינו יבשה הוא מצב ששייך שיסתכנו בו, ולפעמים אכן באים לידי סכנה, ועל כן צריך להודות על ההצלה משם, אף שאינה גדולה כהצלה שבדורות הקודמים.

הנוסעים במכונית במנהרה מתחת לים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' עב אות ב) שאינם מברכים הגומל, משום שנחשבים להולכי יבשה, ולא שייך בהם הטעמים הכתובים בתהלים (קז כג-כח) בחיוב ההודאה ליורדי הים.

ולגבי טיסה במטוס, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' נט) שצריך לברך עליה הגומל, מפני שדינם של הטסים כיורדי הים שמברכים כיון שאינם ביבשה, והיינו מפני שאי אפשר להישאר שם לאורך זמן, ואם יארע קלקול במטוס אין אפשרות להינצל כביבשה [וראה ביה"ל ס"א ד"ה יורדי הים שהסתפק לגבי נהר]. וכתב שמטעם זה יש לברך אפילו לפי השיטה המובאת בשו"ע להלן (ס"ט) שאין מברכים אלא על ארבעת הדברים המוזכרים כאן, כיון שהוא ממש כיורדי הים. ועוד כתב, שכיון שכתב המשנ"ב שם (ס"ק לא) שטעם שיטה זו הוא משום שתיקנו לברך רק על אלו שהם מצויים ביותר, יש לומר שהוא הדין במטוס. וכן הורה החזו"א (ארחות רבנו ח"א עמ' צא) שמברך, וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"ג ס"ה) שמברכים על טיסה מפני שיש בה סכנה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פ"מ אות טו). מאידך, הגר"י מבריסק לא בירך (קנין תורה ח"א סי' טז אות ג), ואף דעת הגאון מטשעבין (שו"ת בצל החכמה ח"א סי' כ) לברך בלי שם ומלכות, וראה שו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' מז). ובשו"ת אור לציון (ח"ב פי"ד תשובה מג) כתב שהברכה נתקנה על חשש ליסטים וחיות רעות שבדרכים [ולא על תאונות

האם ניתן לברך 'הגומל' על נס שנעשה לאחר?

מי שהתחייב אביו, או רבו המובהק, בברכת 'הגומל', רשאי לברך בדרך שבח ותהילה, ולא בתור ברכת חובה: "ברוך... הגומל טובות שגמל לאבי - או "לרבי" - כל טוב". ואם מברך בפני אביו או רבו, יאמר "שגמלך כל טוב". ומשמיט מהברכה את המילה "לחייבים", משום כבוד אביו ורבו. ויש אומרים שניתן לברך "שגמלך כל טוב" בגין כל קרוב או חבר שהוא שָׁמַח בנס שנעשה לו; אך לכתחילה אין לנהוג כדבריהם, אלא יאמר: "ברוך השם יתברך דִּיִּהְבֵךְ לָן (= אשר נתנך לנו), כלומר, שהותירך בחיים. [שו"ע ד, משנ"ב טז, יז ויח, שעה"צ ג, וביה"ל ד"ה ואין; וראה שעה"צ טו]

באיזה מקרה אין לברך 'הגומל' בשעת קריאת התורה?

כפי שלמדנו, ההולך בדרך העוברת במדבר ובים, או הטס במטוס (ראה תקציר לאתמול), חייב בברכת "הגומל". ולכתחילה יש לברך עד היום השלישי לסיום דרכו - כיון שבמשך ימים אלו הוא נקרא 'בָּא מן הדרך' - אך אין לברך ללא 'מנְיָן'. ולכן, מי שסיים את דרכו ביום שני לאחר תפילת שחרית וקריאת התורה - לא ימתין ליום חמישי כדי לברך בשעת קריאת התורה, כנהוג, כיון שאין חובה לברך דווקא בשעת קריאת התורה, אלא יברך עד לסוף יום רביעי, אך במנין. ובדיעבד, ניתן לברך ברכת 'הגומל' לעולם. [שו"ע ו, משנ"ב כ, ושעה"צ טז; ביאורים ומוספים דרשו, 22]

ההבדל בין בני ספרד לבני אשכנז בענין ברכת 'הגומל'

מנהג בני ספרד לברך 'הגומל' לאחר כל דרך שאומרים בה תפילת הדרך. ולכן מברכים 'הגומל' בנסיעתם מעיר לעיר, אם אורך הדרך הוא יותר מפרסה (כ-3.84-4.61 ק"מ, לשיטות השונות), או שהיא דרך המוחזקת בסכנה באופן מיוחד. וראה סימן קי'. ויש מפוסקי ספרד שהורה כי בנסיעה מעיר לעיר בכביש שיש בו רכבים נוספים ורואים זה את זה, אין לברך אף למנהגם. ומנהג בני אשכנז שלא לברך 'הגומל' אלא לאחר דרך העוברת במדבר או בים, שיש בהן סכנה מיוחדת. [שו"ע ז, ומשנ"ב כב; ביאורים ומוספים דרשו, 23-24]

אתמול למדנו

- ברכת 'הגומל' צריך לברך ב'מנְיָן', דהיינו במעמד עשרה אנשים כולל המברך. ולכתחילה צריך ששנים מהעשרה - מלבד בעל הנס - יהיו 'שוני הלכות'.
- מי שנבצר ממנו לברך 'הגומל' ב'מנְיָן' - נחלקו הפוסקים אם רשאי לברך ללא מנין. ולהלכה, אין לברך ללא מנין, ובדיעבד, אם בָּרַךְ ללא מנין - ישוב ויברך במנין ללא 'שם ומלכות'.
- מי שהתחייב בברכת 'הגומל', וחִבְרוּ - השמח בהצלחתו מהסכנה - בָּרַךְ ב'מנְיָן': "ברוך... שגמלך כל טוב", וראובן שמע את כל הברכה, והתכוון לצאת ידי חובה, וענה "אמן" - יצא ידי חובה.

מחר נלמד

- על מה צריך החולם לחשוב בשעת הטבת הלום?
- האם אשה יכולה לעשות 'הטבת הלום' בפני שלוש נשים?
- החולה ב'שושנה' שוב ושוב - האם מברך 'הגומל' בכל פעם שנרפא?